

การศึกษาการจัดการนิเทศภายในโรงเรียนขยายโอกาส
ที่มีผลการประเมินคุณภาพภายนอกในระดับดีมาก สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร
A STUDY OF IN-SCHOOL SUPERVISION MANAGEMENT
IN OPPORTUNITY EXPANSION SCHOOLS
RESULTING IN THE THIRD ROUND EXTERNAL EVALUATION AT A VERY GOOD LEVEL
UNDER THE BANGKOK METROPOLITAN ADMINISTRATION

นายกฤตชัย เจริญสุข *

Krittana Charoensuk

รองศาสตราจารย์ ดร.จุไรรัตน์ สุตรุ่ง **

Assoc. Prof. Jurairat Sudrung, Ph.D.

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการนิเทศภายในโรงเรียนขยายโอกาส ที่มีผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม ในระดับดีมาก สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ประชากร คือ โรงเรียนขยายโอกาส จำนวน 6 โรงเรียน ผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ผู้อำนวยการ รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ หัวหน้ากลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและหัวหน้างาน จำนวน 90 คน เครื่องมือ ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล คือ แบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการตอบแบบสอบถามจากผู้ให้ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ

ผลการวิจัยพบว่า 1) การศึกษาสภาพความต้องการการนิเทศภายในโรงเรียน พบว่า โรงเรียนรวบรวมข้อมูลโดยการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษา แล้ววิเคราะห์ให้เห็นสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการ 2) การวางแผนการนิเทศ พบว่า โรงเรียนจัดประชุมคณะครู คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้เกี่ยวข้อง แล้วจัดทำแผน/โครงการทั้งการนิเทศงานและนิเทศการสอน 3) การสร้างสื่อและเครื่องมือในการนิเทศ พบว่า โรงเรียนเลือกสื่อจากความสะดวกคล่องกับจุดมุ่งหมายของการนิเทศโดยใช้สื่อประเภทสิ่งตีพิมพ์มากที่สุด และสร้างเครื่องมือโดยกำหนดวัตถุประสงค์การใช้อย่างชัดเจนเพื่อกำหนดเนื้อหา และใช้แบบสังเกตการสอนมากที่สุด 4) การปฏิบัติการนิเทศ พบว่า โรงเรียนแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบงาน/โครงการนิเทศภายในโรงเรียน และปฏิบัติการตามแผนที่กำหนดไว้ โดยใช้การสังเกตการสอนมากที่สุด 5) โรงเรียนมีการประเมินผลการดำเนินงานทุกชั้นตอน

*นิสิตมหาบัณฑิตสาขาวิชานิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

*Graduate Student of Educational Supervision Division, Department of Educational Policy Management, and Leadership,
Faculty of Education, Chulalongkorn University
E-mail Address: Krittanaiscibio@gmail.com

**อาจารย์ประจำสาขาวิชานิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร ภาควิชานโยบาย การจัดการและความเป็นผู้นำทางการศึกษา
คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**Lecturer of Educational Supervision Division, Department of Educational Policy Management, and Leadership,
Faculty of Education, Chulalongkorn University
E-mail Address: jurairat-s@hotmail.com

ISSN 1905-4491

Abstract

The research aims to study the in-school supervision management in the opportunity expansion schools which resulted in the third-round external evaluation finding of *very good* level under the Bangkok Metropolitan Administration. The data were gathered using a checklist questionnaire that was distributed to six opportunity expansion schools. There was a total of 90 respondents including the School Directors, Deputy Directors of Academic Affairs, School Administrators, Heads of Departments, and Heads of Student Development Activities. The data were analyzed using frequency distribution and percentage.

The research found that 1) The schools were able to gather the information regarding the study of the current conditions, problems and needs of in-school supervision by analyzing education results and evaluating the use of school curricula to identify current problems. 2) The schools held meetings with teachers, education committees and other groups related to education to arrange the plans/projects for both working supervision and teaching supervision. 3) The schools had chosen publishing media as a tool since it corresponds to the objectives of the in-school supervision management. 4) The schools had assigned the responsible committees/in-school supervision management to operate according to the defined plan by using the teaching observation approach. 5) The schools had to go through a step by step evaluation procedure.

คำสำคัญ: โรงเรียนขยายโอกาส / นิเทศภายในโรงเรียน

KEYWORDS: OPPORTUNITY EXPANSION SCHOOL / IN-SCHOOL SUPERVISION

บทนำ

กระแสการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของโลกศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้การศึกษาามีบทบาทสำคัญ เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันของประเทศและยืนหยัดในเวทีโลกได้ระบบเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นพลวัต ประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก จึงให้ความสำคัญและทุ่มเทกับการพัฒนาการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) จึงกล่าวได้ว่าการศึกษาคือเครื่องมือและกลไกสำคัญยิ่งในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความเป็นพลเมือง เกิดทักษะความรู้ ความสามารถในการปฏิบัติงานที่ตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงาน การพัฒนาประเทศและดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข (สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร, 2559) ดังนั้นการจัดการศึกษา จึงเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการพัฒนาประเทศ ซึ่งต้องเกิดขึ้นอย่างมีคุณภาพและทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก

การประกันคุณภาพการศึกษา เป็นสิ่งที่สามารถสะท้อนถึงคุณภาพการจัดการศึกษาของโรงเรียนได้ ดังพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 โดยกำหนดรายละเอียดไว้ในหมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วยระบบการประกันคุณภาพภายใน โดยบุคลากรของโรงเรียนหรือหน่วยงานต้นสังกัดมีหน้าที่กำกับติดตาม และระบบการประกันคุณภาพภายนอก ซึ่งเป็นการติดตาม ตรวจสอบ ประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาและมาตรฐานการศึกษาโดยหน่วยงานภายนอก ซึ่งสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาหรือ สมศ. มีฐานะเป็นองค์การมหาชน เป็นหน่วยงานที่จัดตั้งขึ้นเพื่อพัฒนาเกณฑ์ วิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำการประเมินผลการจัดการศึกษาเพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยมีการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษา ทุกแห่งอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปีนับตั้งแต่การประเมินครั้งสุดท้าย และเสนอผลการประเมินต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและสาธารณชน (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2561) ซึ่งการประกัน

คุณภาพภายนอกจากหน่วยงานที่เป็นกลาง จะทำให้เกิดกลไกการตรวจสอบอย่างจริงจัง อีกทั้งยังช่วยกระตุ้นให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง

การประกันคุณภาพการศึกษาจะประสบความสำเร็จได้จำเป็นต้องอาศัยการนิเทศภายในโรงเรียน เนื่องจากการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นกระบวนการที่เกิดจากความร่วมมือในการปฏิบัติงานร่วมกันของผู้บริหาร ครูและบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียนเพื่อพัฒนา ปรับปรุงหรือส่งเสริมให้การจัดการเรียนการสอนและงานที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ ประสบผลสำเร็จ ซึ่งส่งผลต่อคุณภาพการศึกษาและคุณภาพผู้เรียนต่อไป (จันทรานี สงวนนาม, 2553) ดังนั้นการนิเทศภายในโรงเรียนจึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบ เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยเน้นความร่วมมือ ความเป็นประชาธิปไตยและให้ความช่วยเหลือสนับสนุนมากกว่าการบังคับ อีกทั้งยังส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันเพื่อพัฒนาวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง (วีชรา เล่าเรียนดี, 2556) ซึ่งจะทำให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาทุกฝ่ายมีความรู้ ความเข้าใจ และความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้ดียิ่งขึ้นอย่างต่อเนื่อง ตรงตามความต้องการในการพัฒนา นักเรียนให้สอดคล้องกับหลักสูตรด้วยวิธีการที่มีประสิทธิภาพ สามารถลดปัญหาการนิเทศจากภายนอกที่ไม่ทั่วถึงได้ (จุไรรัตน์ สุตรุ่ง, 2559) ซึ่งการนิเทศภายในโรงเรียนจะช่วยแก้ปัญหา พัฒนาครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องได้ตรงจุดและตรงตามความต้องการของโรงเรียน โดยโรงเรียนจะใช้กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนแรก เป็นการศึกษาสภาพความต้องการการนิเทศภายในโรงเรียน เพื่อให้ทราบสภาพปัจจุบันปัญหาความต้องการจำเป็นซึ่งจะใช้เป็นองค์ประกอบในการจัดทำโครงการปฏิบัติงาน รวมถึงการจัดโครงการการนิเทศภายในโรงเรียน ขั้นตอนที่สอง เป็นการวางแผนการนิเทศ ซึ่งต้องทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายทราบจุดมุ่งหมายและแนวทาง การปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ก่อให้เกิดการประสานงานและร่วมมือกันอย่างมีประสิทธิภาพ ขั้นตอนที่สาม เป็นการสร้างสื่อและเครื่องมือในการนิเทศ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งที่ผู้นิเทศต้องคำนึงถึงเพื่อให้การนิเทศเกิดประโยชน์และดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ โดยต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจในการสร้างและการใช้อย่างเหมาะสม ขั้นตอนที่สี่ เป็นการปฏิบัติการนิเทศ ซึ่งจะต้องดำเนินการตามแผนหรือโครงการเพื่อให้เกิดผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ และขั้นตอนที่ห้า เป็นการประเมินผลและรายงานการนิเทศ เพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าและผลสัมฤทธิ์ของโครงการ อีกทั้งยังเป็นข้อมูลในการส่งเสริมจุดเด่นและแก้ไขจุดด้อยได้อย่างทันทั่วถึง (จุไรรัตน์ สุตรุ่ง, 2559) ซึ่งแต่ละโรงเรียนอาจมีการจัดการนิเทศตามกระบวนการที่แตกต่างออกไปหรือมีแนวทางในการปรับใช้กระบวนการดังกล่าวตามบริบทและความเหมาะสมของโรงเรียนนั้น ๆ ทั้งนี้กระบวนการดังกล่าวจะต้องทำอย่างจริงจังและต่อเนื่องจึงจะประสบผลสำเร็จ

กรุงเทพมหานครเป็นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษและเป็นผู้กำหนดนโยบายการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร ซึ่งกรุงเทพมหานครได้ตระหนักถึงความสำคัญในการจัดการศึกษาและพัฒนา นักเรียนให้เป็นพลเมืองที่มีคุณภาพครบทุกด้าน จึงมีการกำหนดแผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานครที่มุ่งจัดการศึกษาสำหรับทุกคน โดยให้ความสำคัญกับการกระจายโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียม เสมอภาค และมีคุณภาพ (สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร, 2559) ปัจจุบันโรงเรียนในสังกัด กรุงเทพมหานครมีจำนวน 437 โรงเรียน กระจายอยู่ในเขตพื้นที่ 50 สำนักงานเขต ส่วนใหญ่เปิดสอนตั้งแต่ระดับอนุบาลศึกษาถึงระดับประถมศึกษาและได้ดำเนินการขยายโอกาสทางการศึกษาจนจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษา ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2535 เป็นต้นมา โรงเรียนขยายโอกาส สังกัดกรุงเทพมหานครเกิดขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนองนโยบายของรัฐบาลในการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน และช่วยเหลือเด็กที่จบระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ต้องการศึกษาต่อแต่มีข้อจำกัด เช่น ปัญหาเศรษฐกิจทางครอบครัว

การเดินทางไปโรงเรียน เป็นต้น และยังเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนสามารถประกอบอาชีพได้ตามความถนัดและความสนใจตามสภาพท้องถิ่นของตน โรงเรียนสามารถขยายชั้นเรียน ซึ่งแต่เดิมเปิดสอนถึงระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เป็นโรงเรียนที่เปิดสอนถึงระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายได้ โดยต้องผ่านการประเมินคุณภาพการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน นอกจากนี้ยังพิจารณาปัจจัยด้านที่ตั้ง ความพร้อมด้านสถานที่ บุคลากรและความเห็นของผู้ปกครองด้วย (สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร, 2560) ปัจจุบันโรงเรียนขยายโอกาสในสังกัดกรุงเทพมหานครมีจำนวนทั้งสิ้น 104 โรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 23.80 ของโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานครทั้งหมด

โรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครมีการกำหนดงานการนิเทศภายในโรงเรียนไว้ในโครงสร้างการบริหารงานวิชาการ ซึ่งเป็นกิจกรรมสำคัญที่ช่วยสนับสนุนให้บุคลากรในโรงเรียนร่วมมือกันจัดการเรียน การสอนและปฏิบัติงานต่าง ๆ ในโรงเรียนให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ (หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการศึกษา, 2554) อีกทั้งโรงเรียนในสังกัดกรุงเทพมหานครยังมีการดำเนินโครงการนิเทศภายในโรงเรียนเป็นประจำทุกปี ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยให้การประกันคุณภาพประสบผลสำเร็จ ดังนั้นการจัดการนิเทศภายในโรงเรียนจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพของโรงเรียน สอดคล้องกับผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลและพัฒนาระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากผลการประเมินคุณภาพภายนอก ทั้งสามรอบของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ของวารุณี ลัภนโชคดี (2561) โดยพบว่า การนิเทศและการมีระบบการนิเทศที่ดีเป็นปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน แต่การจัดการนิเทศภายในโรงเรียนขยายโอกาสย่อมมีความซับซ้อนมากกว่าการจัดการนิเทศภายในโรงเรียนระดับประถมศึกษา หรือโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา เนื่องจากโรงเรียนดังกล่าวจะต้องมีการบริหารจัดการทั้งในรูปแบบ ของการเป็นโรงเรียนประถมศึกษาและโรงเรียนมัธยมศึกษา ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดความยุ่งยากซับซ้อนในการปฏิบัติงาน และส่งผลต่อความยุ่งยากในการจัดการนิเทศภายในโรงเรียนตามไปด้วย ซึ่งสอดคล้องกับรายงาน การวิจัย ประเมินผลการจัดการศึกษาของกรุงเทพมหานคร พบว่าการจัดการศึกษาหลายระดับในหนึ่งโรงเรียน ซึ่งบางโรงเรียนจัดการศึกษาตั้งแต่ชั้นอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาตอนปลายตามโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ซึ่งเป็นอุปสรรคที่ทำให้การบริหารจัดการเกิดความยากลำบากกว่าโรงเรียนทั่วไป (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2554)

จากรายงานผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม (พ.ศ.2554-2558) โรงเรียนขยายโอกาส ในสังกัดกรุงเทพมหานคร จำนวน 104 โรงเรียน พบว่า มีโรงเรียนขยายโอกาสที่มีผลการประเมินในระดับดีมาก 6 โรงเรียน ดังนี้

1. โรงเรียนสุเหร่าทรายกองดิน สำนักงานเขตมีนบุรี
2. โรงเรียนคลองปึกหลัก สำนักงานเขตประเวศ
3. โรงเรียนสุเหร่าจระเข้ขบ (กลางกูรอุบลมภ์) สำนักงานเขตประเวศ
4. โรงเรียนวัดบางกระดี่ สำนักงานเขตบางขุนเทียน
5. โรงเรียนวัดใต้ (ราษฎร์นิรมิต) สำนักงานเขตสวนหลวง
6. โรงเรียนสุเหร่าใหม่ สำนักงานเขตสวนหลวง

โรงเรียนขยายโอกาส จำนวน 6 โรงเรียน สามารถรักษาและพัฒนาระดับผลการประเมินคุณภาพภายนอกทั้งสามรอบได้เป็นอย่างดี เพื่อให้เห็นถึงการจัดการนิเทศภายในโรงเรียนที่ส่งผลต่อการได้รับผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม ในระดับดีมาก ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการจัดการนิเทศในโรงเรียนขยายโอกาสที่มีผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม ในระดับดีมาก สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร เพื่อให้

บุคลากรหรือผู้เกี่ยวข้องในโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ที่มีผลประเมินคุณภาพภายนอกไม่เป็นไปตามความคาดหวังได้ใช้เป็นข้อมูลและแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาการจัดการนิเทศภายในโรงเรียนให้มีคุณภาพและเกิดประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาการจัดการนิเทศภายในโรงเรียนขยายโอกาสที่มีผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสามในระดับดีมาก สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ โรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ที่มีผลการประเมินคุณภาพรอบสาม จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ สมศ. ในระดับดีมาก จำนวน 6 โรงเรียน

ผู้ให้ข้อมูล

ผู้ให้ข้อมูลในงานวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ หัวหน้า กลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ หัวหน้ากลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนและหัวหน้างาน จากโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ที่มีผลการประเมินคุณภาพรอบสาม จากสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ สมศ. ในระดับดีมาก 6 โรงเรียน โรงเรียนละ 15 คน จำนวน 90 คน

ขอบเขตเนื้อหา

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยกำหนดขอบเขตเนื้อหา โดยใช้กระบวนการนิเทศภายในโรงเรียนของ จุไรรัตน์ สุดรุ่ง (2559) โดยมีเนื้อหาตามประเด็นดังนี้

1. การศึกษาสภาพความต้องการการนิเทศภายในโรงเรียน
 - การรวบรวมข้อมูลสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการการนิเทศภายในโรงเรียน
 - การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหา
2. การวางแผนการนิเทศ
 - ขั้นตอนวางแผนการนิเทศภายในโรงเรียน
 - ขั้นตอนการวางแผนงานนิเทศภายในโรงเรียน
3. การสร้างสื่อและเครื่องมือในการนิเทศ
4. การปฏิบัติการนิเทศ
 - การเตรียมการนิเทศภายในโรงเรียน
 - การลงมือปฏิบัติการนิเทศภายในโรงเรียน
5. การประเมินผลและรายงานการนิเทศ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ แบบสอบถามสำหรับผู้อำนวยการสถานศึกษา รองผู้อำนวยการ ฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระ หัวหน้ากลุ่มกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน และหัวหน้างาน 4 ฝ่าย แบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามประเภทแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ระยะเวลาการปฏิบัติงานในโรงเรียนและระดับการศึกษาสูงสุด

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามประเภทแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) เกี่ยวกับการจัดการนิเทศภายในโรงเรียน 5 ขั้นตอน

การสร้างเครื่องมือในการวิจัย

การสร้างแบบสอบถามการจัดการนิเทศภายในโรงเรียน มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

1. ศึกษาเอกสารและรวบรวมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการจัดการนิเทศภายในโรงเรียน
2. ดำเนินการสร้างแบบสอบถามประเภทตรวจสอบรายการ (Checklist) โดยร่างแบบตรวจสอบรายการ สร้างข้อคำถามในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการจัดการนิเทศภายในโรงเรียน 5 ขั้นตอน
3. นำร่างแบบสอบถามเสนออาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์เพื่อตรวจสอบ ให้คำแนะนำและข้อเสนอแนะในการแก้ไข เพื่อจัดทำร่างแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์
4. นำร่างแบบสอบถามที่แก้ไขจากคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา พิจารณาความสอดคล้องของข้อคำถามและนำผลการตรวจสอบมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง โดยมีค่าความตรงเชิงเนื้อหาเท่ากับ 1.00
5. สร้างแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยมีวิธีการดังนี้

1. ผู้วิจัยดำเนินการติดต่อสาขาวิชานิเทศการศึกษาและพัฒนาหลักสูตร คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เพื่อทำหนังสือขอความอนุเคราะห์จากผู้อำนวยการสถานศึกษา 6 แห่ง เพื่อเก็บข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่ผู้วิจัยกำหนด
2. ลงพื้นที่ไปยังสถานศึกษา 6 แห่ง เพื่อเก็บข้อมูลโดยแจกแบบสอบถามประเภทตรวจสอบรายการ (Checklist) แก่ผู้ให้ข้อมูลที่กำหนดไว้ จำนวน 90 ฉบับ และกำหนดเวลาในการเก็บแบบสอบถามคืน ซึ่งได้รับแบบสอบถามกลับคืนคิดเป็นร้อยละ 83.33

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างมาวิเคราะห์ ตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของข้อมูลจากการตอบแบบสอบถาม และดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลดังนี้

1. ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยการแจกแจงความถี่ คำนวณค่าร้อยละและนำเสนอ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบตารางประกอบคำบรรยาย
2. ข้อมูลเกี่ยวกับเกี่ยวกับการจัดการนิเทศภายในโรงเรียน 5 ขั้นตอน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ นำเสนอผลการวิเคราะห์เป็นตารางประกอบความเรียง

ผลการวิจัย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเมื่อจำแนกตามสถานภาพ พบว่า ส่วนใหญ่เป็นหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ร้อยละ 53.33 เมื่อจำแนกตามระยะเวลาในการปฏิบัติงาน พบว่า ส่วนใหญ่มีประสบการณ์ทำงาน 21 ปีขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 33.34 และเมื่อจำแนกตามระดับการศึกษา พบว่า ส่วนมากสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาโท คิดเป็นร้อยละ 62.67

ตอนที่ 2 การจัดการนิเทศภายในโรงเรียน 5 ขั้นตอน

1. การศึกษาสภาพความต้องการการนิเทศภายในโรงเรียน

การศึกษาสภาพความต้องการการนิเทศภายในโรงเรียน พบว่า โรงเรียนรวบรวมข้อมูลสภาพปัญหา และ ความต้องการการนิเทศภายในโรงเรียน โดยการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทำการประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษามากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 78.67 เท่ากัน รองลงมาคือ ศึกษาจากนโยบาย/เป้าหมายของโรงเรียนหรือหน่วยงานต้นสังกัด คิดเป็นร้อยละ 73.33

ส่วนการวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาเพื่อจัดการนิเทศภายในโรงเรียน พบว่า ส่วนใหญ่นำข้อมูลมาวิเคราะห์ให้เห็นสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการการนิเทศภายในโรงเรียนมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 82.67 รองลงมาคือ จัดลำดับความสำคัญของปัญหาให้สอดคล้องกับนโยบายและความต้องการเร่งด่วนและจัดลำดับความสำคัญของปัญหาโดยคำนึงถึงความต้องการในการแก้ไขปัญหา คิดเป็นร้อยละ 69.33 เท่ากัน

2. การวางแผนการนิเทศ

การวางแผนการนิเทศ พบว่า โรงเรียนดำเนินการก่อนวางแผนงาน โดยจัดประชุมคณะกรรมการสถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้อง เพื่อเสนอผลการจัดการศึกษาในรอบปี และสรุปความคิดเห็นเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาในปีถัดไปมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 94.67 รองลงมาคือ แต่งตั้งคณะทำงานเพื่อจัดทำแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนก่อนวางแผนงาน คิดเป็นร้อยละ 80.00

ส่วนการวางแผนการนิเทศภายในโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีการวางแผนการนิเทศภายในโรงเรียน โดยจัดทำแผน/โครงการนิเทศภายในโรงเรียนทั้งการนิเทศงานและนิเทศการสอนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 84.00 รองลงมาคือ จัดทำปฏิทินปฏิบัติงานและแจ้งผู้ที่เกี่ยวข้องให้ทราบ คิดเป็นร้อยละ 81.33 และมีการประชุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อจัดทำโครงการนิเทศภายในโรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 78.67

3. การสร้างสื่อและเครื่องมือในการนิเทศ

การสร้างสื่อและเครื่องมือในการนิเทศ พบว่า โรงเรียนมีหลักในการเลือกสื่อเพื่อใช้ในการนิเทศภายในโรงเรียนให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 92.00 รองลงมาคือ ความถูกต้อง ทันสมัยและความน่าสนใจ คิดเป็นร้อยละ 72.00 และเหมาะสมกับงบประมาณ คิดเป็นร้อยละ 56.00

การใช้สื่อในการนิเทศภายในโรงเรียน พบว่า โรงเรียนใช้สื่อประเภทสิ่งตีพิมพ์ เช่น สิ่งพิมพ์ เอกสาร ตำรา คู่มือการปฏิบัติงานมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 94.67 รองลงมาคือ สื่อประเภททัศนวัสดุ เช่น สื่อของจริง หุ่นจำลอง รูปภาพ ภาพนิ่ง แผนภูมิ คิดเป็นร้อยละ 78.67 และสื่อประเภทโสตทัศนวัสดุ เช่น วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ คิดเป็นร้อยละ 72.00

หลักในการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการนิเทศภายในโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีหลักในการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการนิเทศภายในโรงเรียนโดยกำหนดวัตถุประสงค์ในการใช้อย่างชัดเจนเพื่อกำหนดเนื้อหาในการสร้างเครื่องมือมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 85.33 รองลงมาคือ กำหนดเนื้อหาในเครื่องมือโดยอาศัยตำรา

เอกสาร ทางวิชาการหรือข้อมูลในสภาพจริง คิดเป็นร้อยละ 50.67 และเลือกใช้/ปรับปรุงเครื่องมือการนิเทศภายในโรงเรียนจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ เช่น หนังสือ อินเทอร์เน็ต คิดเป็นร้อยละ 46.67

ส่วนการใช้เครื่องมือในการนิเทศภายในโรงเรียน พบว่า โรงเรียนใช้แบบสังเกตการสอนเป็นเครื่องมือในการนิเทศภายในโรงเรียนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 90.67 รองลงมาคือ แบบสังเกต/บันทึกพฤติกรรม คิดเป็นร้อยละ 77.33 และแบบสอบถาม คิดเป็นร้อยละ 72.00

4. การปฏิบัติการนิเทศ

การปฏิบัติการนิเทศ พบว่า โรงเรียนมีการเตรียมการนิเทศภายในโรงเรียนอย่างดี โดยดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการ รับผิดชอบงาน/โครงการนิเทศภายในโรงเรียนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 98.67 รองลงมาคือ จัดทำรายละเอียดในการปฏิบัติการนิเทศโดยกำหนดงานย่อยที่ต้องปฏิบัติในแต่ละขั้นตอน คิดเป็นร้อยละ 81.33 และจัดประชุม/ให้ความรู้ผู้นิเทศและผู้รับการนิเทศเพื่อชี้แจงรายละเอียดการนิเทศภายในโรงเรียน คิดเป็นร้อยละ 76.00

การลงมือปฏิบัติการนิเทศ พบว่า โรงเรียนได้ดำเนินการปฏิบัติงานนิเทศภายในโรงเรียนตามแผนที่กำหนดไว้มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 92.00 รองลงมาคือ เสริมสร้างขวัญและกำลังใจแก่ผู้ปฏิบัติงาน คิดเป็นร้อยละ 86.67 โดยใช้วิธีเปิดโอกาสให้ครูได้แสดงความคิดเห็นในเรื่องต่าง ๆ อย่างเต็มที่มากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 76.00 และ ทำการติดตาม ควบคุมและกำกับงาน เพื่อดูแล ช่วยเหลือและสนับสนุนให้งานเป็นไปตามแผน/โครงการที่กำหนดไว้ และประสานงานระหว่างผู้บริหารและครูภายในโรงเรียนอยู่เสมอเพื่อให้งานเกิดประสิทธิภาพ คิดเป็นร้อยละ 70.67 เท่ากัน

ส่วนการจัดกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน พบว่า โรงเรียนได้จัดกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนโดยการสังเกตการสอนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 93.33 รองลงมาคือ การเยี่ยมชั้นเรียน คิดเป็นร้อยละ 84.00 และการประชุมก่อนเปิดภาคเรียน คิดเป็นร้อยละ 81.33

5. การประเมินผลและรายงานการนิเทศ

การประเมินผลและรายงานการนิเทศ พบว่า โรงเรียนมีการประเมินผลและรายงานการนิเทศโดยประเมินผลการดำเนินงาน/โครงการนิเทศภายในโรงเรียนทุกขั้นตอนมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 72.00 รองลงมาคือ สรุปรายงานผลการนิเทศภายในโรงเรียนและเสนอผู้บริหารโรงเรียนทราบ คิดเป็นร้อยละ 70.67 และนำผลการประเมินงาน/โครงการ มาเปรียบเทียบกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ คิดเป็นร้อยละ 69.33

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย เรื่อง การศึกษาการจัดการนิเทศภายในโรงเรียนขยายโอกาส ที่มีผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสามในระดับดีมาก สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร มีข้อควรอภิปราย ดังนี้

1. การศึกษาสภาพความต้องการการนิเทศภายในโรงเรียน

การศึกษาสภาพความต้องการการนิเทศภายในโรงเรียน จากผลการวิจัย พบว่า ส่วนใหญ่โรงเรียนรวบรวมข้อมูลสภาพปัญหาและความต้องการการนิเทศภายในโรงเรียน โดยการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและ ทำการประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งผู้วิจัยมีความเห็นว่า เนื่องจากสภาพปัจจุบันของโรงเรียนขยายโอกาส สังกัดกรุงเทพมหานคร มีความแตกต่างกันทั้งด้านบริบทของการจัดการและการจัดการเรียนการสอน ดังนั้นการศึกษาสภาพความต้องการจึงต้องวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งข้อมูลดังกล่าวเป็นข้อมูลเฉพาะที่เกิดจากการดำเนินงานและจัดการศึกษาของโรงเรียน และเป็นผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนโดยตรงการวิเคราะห์จะทำให้ทราบถึงสภาพความต้องการและปัญหาที่

แท้จริงของโรงเรียนนั้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Harris (1985) ที่กล่าวถึงการประเมินเบื้องต้น (Assessing) ว่าเป็นการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นเพื่อพิจารณาความจำเป็น ในการเปลี่ยนแปลง เช่น ทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของส่วนต่าง ๆ ที่เป็นอยู่ขององค์กร สังเกตและวิเคราะห์อย่างละเอียดเกี่ยวกับส่วนต่าง ๆ ในองค์กร และประเมินผลการปฏิบัติงานเพื่อนำไปสู่การกำหนดเป้าหมายการพัฒนา และสอดคล้องกับแนวคิดของปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553) ที่กล่าวว่า การศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการในการนิเทศเป็นขั้นตอนที่เป็นพื้นฐานสำคัญที่สุดก่อนที่ผู้นิเทศจะดำเนินการนิเทศ ผู้นิเทศต้องทราบปัญหาและความต้องการโดยศึกษาสภาพปัจจุบันเป็นสภาพที่เป็นจริงและกำลังเป็นอยู่ในปัจจุบัน

การวิเคราะห์สาเหตุของปัญหาเพื่อจัดการนิเทศภายในโรงเรียน พบว่า ส่วนใหญ่นำข้อมูลมาวิเคราะห์ให้เห็นสภาพปัญหาและความต้องการการนิเทศภายในโรงเรียนมากที่สุด ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ปัจจุบันโรงเรียนมีงานจำนวนมากที่ต้องดำเนินการในเวลาเดียวกันและมีข้อจำกัดทางด้านบุคลากร งบประมาณและทรัพยากรอื่น ๆ จึงจำเป็นต้องทำการวิเคราะห์ให้เห็นถึงสาเหตุของสภาพปัญหาและความต้องการการนิเทศภายในโรงเรียนอย่างชัดเจนเพื่อนำไปสู่การวางแผนอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของปริยาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2553) ที่กล่าวว่า โรงเรียนจำเป็นต้องมีการวิเคราะห์ จัดลำดับความสำคัญของปัญหาและความต้องการโดยพิจารณาจากประเด็นของขนาดและขอบข่ายของปัญหาที่เกิดขึ้น ความรุนแรงของปัญหาที่พบ ข้อจำกัดของทรัพยากรที่มีอยู่และนโยบายเร่งด่วนในเรื่องนั้น ๆ

2. การวางแผนการนิเทศ

การวางแผนการนิเทศ ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนดำเนินการก่อนวางแผนงาน โดยจัดประชุม คณะครู คณะกรรมการสถานศึกษา และผู้เกี่ยวข้อง เพื่อเสนอผลการจัดการศึกษาในรอบปี และสรุปความคิดเห็นเพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาในปีถัดไปมากที่สุด ผู้วิจัยมีความเห็นว่าขั้นตอนดังกล่าวมีความสำคัญยิ่งเนื่องจากเป็นขั้นตอนที่จะให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกันระหว่างผู้บริหาร ครูและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย ซึ่งจะส่งผลให้การจัดการนิเทศเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและเกิดประสิทธิภาพและปฏิบัติก่อนการดำเนินงาน สอดคล้องกับงานวิจัยของอัมพวรรณ สิริรักษ์ (2559) ซึ่งพบว่า การวางแผนการนิเทศเป็นตัวแปรย่อยในปัจจัยด้านกระบวนการนิเทศที่มีความสำคัญ เปรียบเสมือนการวางแผนและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องผลการวิจัยของวารุณี ถิ่นโชติ (2561) ซึ่งพบว่า ความร่วมมือของบุคลากรภายในโรงเรียน โดยการประชุมสร้างความเข้าใจวัตถุประสงค์ของการทำงาน เน้นการมีส่วนร่วมและร่วมมือกันเพื่อให้งานสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดจะส่งผลให้การทำงานของโรงเรียนมีระบบ มีการกำกับติดตามความก้าวหน้าและสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้ทันทั่วทั้ง โดยเฉพาอย่างยิ่งทำให้บุคลากรในโรงเรียนได้มีส่วนร่วมทั้งการรับรู้รับทราบ ร่วมคิดร่วมทำร่วมรับผิดชอบ ร่วมดำเนินงานร่วมแก้ปัญหาและร่วมภาคภูมิใจกับความสำเร็จของงาน จะช่วยสร้างความรู้สึกรัก จิตสำนึกความเป็นเจ้าของให้กับบุคลากรของโรงเรียน

การวางแผนการนิเทศภายในโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีการวางแผนการนิเทศภายในโรงเรียน โดยจัดทำแผน/โครงการนิเทศภายในโรงเรียนทั้งการนิเทศงานและนิเทศการสอนมากที่สุด ผู้วิจัยเห็นว่า การดำเนินการดังกล่าวอย่างเป็นระบบสัมพันธ์กันจะช่วยสร้างความชัดเจนและส่งผลให้การทำงานประสบความสำเร็จโดยง่าย เนื่องจากการจัดทำแผน/โครงการนิเทศงานและนิเทศการสอน จะช่วยให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายทราบวัตถุประสงค์ เป้าหมาย วิธีการดำเนินการ ซึ่งจะสามารถลดปัญหาที่เกิดขึ้นในการจัดการนิเทศภายในโรงเรียนได้ สอดคล้องกับแนวคิดของวชิรา เครือคำอ้าย (2558) ซึ่งกล่าวถึงรายละเอียดของการวางแผนและการจัดทำโครงการนิเทศภายในโรงเรียนว่าเป็นวิธีการที่อาศัยหลักการ เหตุผลและข้อมูลที่ได้จากการศึกษา

สภาพปัจจุบันและปัญหาความต้องการของสถานศึกษา ว่ามีความต้องการนิเทศในด้านใดบ้างและจึงจัดทำแผนโครงการต่อไป ในการวางแผนยังมีการกำหนดวิธีการว่าจะทำอะไร โดยกำหนดเป็นขั้นตอนที่สัมพันธ์กันซึ่งจะต้องจัดทำล่วงหน้าก่อน

3. การสร้างสื่อและเครื่องมือในการนิเทศ

การสร้างสื่อและเครื่องมือในการนิเทศ ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนมีหลักในการเลือกสื่อ เพื่อใช้ในการนิเทศภายในโรงเรียนจากความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของการนิเทศภายในโรงเรียนมากที่สุด ผู้วิจัยเห็นว่า การคำนึงถึงความสอดคล้องของจุดมุ่งหมายในการเลือกสื่อเป็นสำคัญ เพราะการสร้างหรือเลือกใช้สื่อที่สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายจะช่วยให้ผู้นิเทศสามารถนำเสนอความรู้ ทักษะ ประสบการณ์จากผู้นิเทศไปสู่ผู้รับการนิเทศและเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับจุไรรัตน์ สดรุง (2559) ซึ่งกล่าวถึงการเลือกสื่อเพื่อนำมาใช้ประกอบการนิเทศว่า สื่อเป็นตัวกลางหรือช่องทางในการถ่ายทอดองค์ความรู้ ทักษะ ประสบการณ์จากแหล่งความรู้หรือจากผู้นิเทศไปสู่ผู้รับการนิเทศ ดังนั้นการเลือกสื่อเพื่อนำมาใช้ประกอบการนิเทศเพื่อให้ผู้รับการนิเทศเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพนั้นผู้นิเทศจะต้องตั้งวัตถุประสงค์เป็นตัวชี้้นำในการเลือกสื่อที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้

การใช้สื่อในการนิเทศภายในโรงเรียน พบว่า โรงเรียนใช้สื่อประเภทสิ่งตีพิมพ์ เช่น สิ่งพิมพ์เอกสาร ตำรา คู่มือการปฏิบัติงานมากที่สุด ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการใช้สื่อประเภทสิ่งตีพิมพ์เป็นวิธีการให้ข่าวสาร ความรู้ แก่ผู้รับการนิเทศได้ง่าย ประหยัด สะดวก และเหมาะสมกับผู้รับการนิเทศทุกวัย จึงเป็นสาเหตุให้สื่อประเภทสิ่งตีพิมพ์ยังนิยมใช้ในการนิเทศภายในโรงเรียน สอดคล้องกับแนวคิดของสหทัย ไชยพันธุ์ (2556) ที่กล่าวว่า ทรัพยากรสารสนเทศประเภทสิ่งตีพิมพ์มีจุดมุ่งหมายเพื่ออำนวยความสะดวกและความสะดวกรวดเร็วให้กับผู้ใช้ในการศึกษา ค้นคว้าหาความรู้ เพื่อประกอบการเรียนการสอน พัฒนาบุคลิกภาพ พัฒนาอาชีพ รู้จักตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างมีประสิทธิภาพ

หลักในการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการนิเทศภายในโรงเรียน พบว่า โรงเรียนมีหลักในการสร้างเครื่องมือเพื่อใช้ในการนิเทศภายในโรงเรียนโดยกำหนดวัตถุประสงค์ในการใช้อย่างชัดเจน เพื่อกำหนดเนื้อหาในการสร้างเครื่องมือมากที่สุด เนื่องจากเครื่องมือมีอยู่หลากหลายประเภท ทั้งนี้เครื่องมือที่แตกต่างกันย่อมมีความเหมาะสมต่อการเก็บข้อมูลในเรื่องที่แตกต่างกันออกไปด้วย ดังนั้นการกำหนดวัตถุประสงค์จึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้ผู้นิเทศสามารถเลือกสร้างหรือใช้เครื่องมือได้ตรงตามความต้องการมากที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดของจุไรรัตน์ สดรุง (2559) ที่กล่าวว่า การเก็บข้อมูลเรื่องราว สภาพปัญหา พฤติกรรมของครูก่อนการนิเทศ ระหว่างการนิเทศหรือหลังการนิเทศสิ้นสุดลง ต้องอาศัยเครื่องมือต่าง ๆ ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งผู้นิเทศจำเป็นต้องเตรียมการจัดหาหรือสร้างเครื่องมือให้พร้อม การกำหนดวัตถุประสงค์ในการใช้เครื่องมือให้ชัดเจนจะนำไปสู่การกำหนดมาตรการของเนื้อหาในเครื่องมือ เช่น ใช้เพื่อสังเกตพฤติกรรมการสอน เพื่อวัดเจตคติ เพื่อสอบถามความต้องการในการนิเทศ เป็นต้น

ส่วนการใช้เครื่องมือในการนิเทศภายในโรงเรียน พบว่า โรงเรียนใช้เครื่องมือในการนิเทศภายในโรงเรียนจากแบบสังเกตการสอน เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนถือเป็นงานหลักและสำคัญยิ่งที่ส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนโดยตรง การใช้เครื่องมือสังเกตการสอนจะช่วยให้ได้ข้อมูลสภาพการจัดการเรียนการสอนและนำไปช่วยเหลือ สนับสนุนครูให้ปรับปรุงและพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของตนเองต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของจิณทราน์ อุปาทั้ง (2551) พบว่า โรงเรียนที่มีโครงสร้างการดำเนินงานนิเทศภายในโดยเฉพาะ ใช้แบบบันทึกและแบบสังเกตการสอนเป็นเครื่องมือ และสอดคล้องกับแนวคิดของ

วัชร เล่าเรียนดี (2556) ที่กล่าวว่า เครื่องมือสำคัญ อย่างหนึ่งในการพัฒนาวิชาชีพครูทุกรูปแบบ คือ เครื่องมือ
สังเกตการสอน

4. การปฏิบัติการนิเทศ

การปฏิบัติการนิเทศ ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนมีการเตรียมการนิเทศภายในโรงเรียน โดย
ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการรับผิดชอบงาน/โครงการนิเทศภายในโรงเรียนมากที่สุด ผู้วิจัยเห็นว่า
กระบวนการดังกล่าว ทำให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้ทราบบทบาทหน้าที่ของตน ส่งผลให้เกิดความชัดเจนใน
ปฏิบัติงานแต่ละขั้นตอนหรืองานย่อยที่ต้องปฏิบัติ และนำมาซึ่งการประสานความร่วมมือที่ดี สอดคล้องกับ
งานวิจัยของวรรณพิศา พลฤกษ์มาศ (2553) พบว่า โรงเรียนทุกขนาดมีการแต่งตั้งคณะกรรมการการดำเนินงาน
นิเทศภายในโรงเรียน โดยโรงเรียนมีการทำความเข้าใจ ประชุมชี้แจงผู้มีส่วนร่วม เพราะจะเป็นการเตรียมความ
พร้อมในงานที่จะต้องปฏิบัติและให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน

การลงมือปฏิบัติการนิเทศ พบว่า โรงเรียนมีการลงมือปฏิบัติการนิเทศโดยดำเนินการปฏิบัติงาน
นิเทศภายในโรงเรียนตามแผนที่กำหนดไว้มากที่สุด ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการปฏิบัติตามขั้นตอนและวิธีการที่ได้
วางแผนไว้ เป็นสิ่งสำคัญที่ทำให้การนิเทศภายในโรงเรียนประสบความสำเร็จ เพราะการดำเนินการดังกล่าว
เป็นการตอบสนองวัตถุประสงค์ตามแผนและโครงการนิเทศภายในโรงเรียนที่ร่วมกันจัดทำขึ้น เมื่อแผนที่ตั้งไว้
ถูกขับเคลื่อนไปสู่การปฏิบัติย่อมส่งผลให้โรงเรียนเกิดประสิทธิภาพในการจัดการนิเทศ สอดคล้องกับแนวคิด
ของจุไรรัตน์ สดรุง (2559) ที่กล่าวว่า ในขั้นตอนการลงมือปฏิบัติตามโครงการมีการดำเนินงานที่เกี่ยวข้องอยู่
4 ลักษณะ ซึ่งการปฏิบัติงานตามที่กำหนดไว้เป็นหนึ่งในขั้นตอนการดำเนินงานในขั้นการลงมือปฏิบัติ การปฏิบัติงาน
ตามรายละเอียดที่กำหนดไว้โดยบุคคลที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานย่อยที่ระบุไว้ในแต่ละขั้นตอนจะทำให้
การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพตามวัตถุประสงค์ของโครงการ

ส่วนการจัดกิจกรรมการนิเทศภายในโรงเรียน พบว่า โรงเรียนได้จัดกิจกรรมการนิเทศภายใน
โรงเรียน โดยการสังเกตการสอนมากที่สุด เนื่องจากการสังเกตการสอนจะช่วยให้ผู้นิเทศได้เห็นสภาพและ
วิเคราะห์การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนและนำไปสู่การปรับปรุงแก้ไขพฤติกรรมกรรมการสอนของครูอย่างมี
ประสิทธิภาพและตรงจุด ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Glickman, Gordon, & Ross-Gordon (2010) ที่กล่าว
ว่า การนิเทศการสอนมีเป้าหมายเพื่อการแก้ไขปัญหาและพัฒนาครูให้มีการปรับปรุงการเรียนการสอนหรือ
การศึกษาให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น และสอดคล้องกับแนวคิดของวัชร เล่าเรียนดี (2556) ที่กล่าวว่า การสังเกตการ
สอนช่วยให้สามารถวิเคราะห์การสอนได้ชัดเจนและถูกต้องมากขึ้น การสังเกตการสอนจะช่วยให้รู้ว่
การจัดการเรียนการสอนของตนเองหรือเพื่อนครูเป็นอย่างไร มีเรื่องใดที่เป็นปัญหาที่ต้องปรับปรุงแก้ไขหรือ
พัฒนา เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งผู้นิเทศจะเป็นผู้ที่มีหน้าที่ช่วยเหลือ
แนะนำครู โดยนำข้อมูลจากการสังเกตการสอนมาใช้ประกอบการให้การช่วยเหลือ แนะนำ

5. การประเมินผลและรายงานการนิเทศ

การประเมินผลและรายงานการนิเทศ พบว่า โรงเรียนมีการประเมินผลและรายงานการนิเทศ โดย
ประเมินผลการดำเนินงาน/โครงการนิเทศภายในโรงเรียนทุกขั้นตอน ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่ากระบวนการดังกล่าวเป็น
ประโยชน์อย่างยิ่ง ในการตรวจสอบการปฏิบัติงาน รวบรวมปัญหาที่เกิดจากการประเมินผลและรายงานผลแต่
ละขั้นตอนทั้งก่อน ระหว่างและหลังดำเนินการนิเทศ จะเป็นข้อมูลให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบข้อดีสิ่งที่ต้อง
ปรับปรุงแก้ไขและดำเนินการปรับปรุงแก้ไขได้ตรงจุด การประเมินและรายงานผลการดำเนินงาน/โครงการ
นิเทศทุกขั้นตอนจึงมีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการจัดการนิเทศภายในโรงเรียนให้มี
ประสิทธิภาพและประสิทธิผล สอดคล้องกับแนวคิดของหน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักการศึกษา กรุงเทพมหานคร

(2554) ที่กล่าวว่า การประเมินการดำเนินงานทุกขั้นตอนเป็นข้อบ่งชี้การประเมินประการหนึ่งที่ต้องดำเนินการ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ วรณพิศา พลฤมาศ (2553) พบว่า โรงเรียน มีการประเมินผล ก่อน ระหว่างและหลังการปฏิบัติการนิเทศภายใน ซึ่งขั้นตอนดังกล่าวเป็นขั้นตอนสำคัญที่ทำให้ทราบว่าการปฏิบัติงานนั้นบรรลุเป้าหมายหรือไม่ มีปัญหาใดเกิดขึ้น การประเมินผลจึงมีประโยชน์ ในการนำข้อมูลที่ได้ไปปรับปรุงและพัฒนาการวางแผนการนิเทศให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. โรงเรียนขยายโอกาส สังกัดสำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการจัดการนิเทศภายในโรงเรียน โดยดำเนินการตามกระบวนการนิเทศภายในโรงเรียน 5 ขั้นตอน ซึ่งควรมีการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการ ดำเนินกิจกรรมตามแผน และมีการประเมินผลทุกขั้นตอนอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับคุณภาพการจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
2. สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร ควรนำผลการวิจัยไปใช้ในการวางแผนเพื่อดำเนินการติดตามปรับปรุงและส่งเสริมการจัดการนิเทศภายในโรงเรียนอย่างต่อเนื่องให้เกิดประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบผลการจัดการนิเทศภายในโรงเรียนขยายโอกาสของสังกัดอื่น ๆ ใน กรุงเทพมหานคร เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์หาแนวทางที่ดีที่สุดในการจัดการนิเทศภายในโรงเรียนขยายโอกาสในกรุงเทพมหานครต่อไป

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- จันทร์ธานี สงวนนาม. (2553). *ทฤษฎีและแนวปฏิบัติในการบริหารการศึกษา*. นนทบุรี: บุ๊คพอยท์.
- จิณห์ธัญญา อุปาทัง. (2551). *การศึกษาการดำเนินงานนิเทศภายในของโรงเรียนที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ)*. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุไรรัตน์ สุดรุ่ง. (2559). *การนิเทศภายในโรงเรียน*. กรุงเทพมหานคร: แดเน็กซ์อินเตอร์คอร์ปอเรชั่น.
- ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์. (2553). *การบริหารงานวิชาการ*. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์สื่อเสริมกรุงเทพ.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542. (2542, 19 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 116 ตอนที่ 74 ก. หน้า 1-23.
- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545. (2545, 19 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 119 ตอนที่ 123 ก. หน้า 20.
- วัชรวิภา เล่าเรียนดี. (2556). *ศาสตร์การนิเทศการสอนและการโค้ช การพัฒนาวิชาชีพ: ทฤษฎี กลยุทธ์สู่การปฏิบัติ* (พิมพ์ครั้งที่ 12). นครปฐม: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วัชรวิภา เครือคำอ้าย. (2558). *ตำราการนิเทศการศึกษา*. เชียงใหม่: ส.การพิมพ์.
- วารุณี ถิ่นโชติ. (2561). ปัจจัยที่ส่งผลและพัฒนาการของระดับคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานจากผลการประเมินคุณภาพภายนอกทั้งสามรอบ ของ สมศ.. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต*. 14(1), 350-381.

- วรรณพิศ พุกขมาศ. (2553). การศึกษาการดำเนินงานนิเทศภายในโรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร ที่ได้รับการรับรองมาตรฐานการศึกษา (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.
- สหาย ไชยพันธุ์. (2556). การศึกษากับการใช้ทรัพยากรสารสนเทศประเภทสิ่งตีพิมพ์. วารสารมหาวิทยาลัย นราธิวาสราชนครินทร์. 5(2), 147-156.
- สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร. (2559). แผนพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐาน กรุงเทพมหานคร ฉบับที่ 2 (พ.ศ.2560-2563). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร. (2560). แนวทางการขยายชั้นเรียนหรือห้องเรียน. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา. (2561). ความเป็นมา/อำนาจหน้าที่. สืบค้นจาก <http://www.onesqa.or.th/th/profile/874/>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2554). รายงานการวิจัยประเมินผลการจัดการศึกษาของ กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2560-2579. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค.
- หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานการศึกษา กรุงเทพมหานคร. (2554). แนวทางการบริหารจัดการคุณภาพโรงเรียน สังกัดกรุงเทพมหานคร การบริหารวิชาการ. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- อัมพวรรณ สิริรักษ์. (2559). การวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการจัดการนิเทศภายในตามความคิดเห็นของคณะกรรมการนิเทศภายในโรงเรียนของโรงเรียนมัธยมศึกษาที่มีผลการประเมินคุณภาพภายนอกในระดับดีมาก (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์). จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, กรุงเทพมหานคร.

ภาษาอังกฤษ

- Harris, B. M. (1985). *Supervisory behaviors in education* (3rd ed.). Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice-Hall, Inc.
- Glickman, C. D., Gordon, S. P., & Ross-Gordon, J. M. (2010). *Supervision and instructional Leadership: A development approach*. Boston: Allyn and Bacon, Inc.